

Da evangeliet kom ud over kanten af jødedommen

Müller, Mogens

Published in:
Aalborg Stiftsbog 2016

Publication date:
2016

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Müller, M. (2016). Da evangeliet kom ud over kanten af jødedommen. I *Aalborg Stiftsbog 2016* (s. 26-33).
Aalborg Stiftsbog Bind 59

Aalborg Stiftsbog 2016
59. årgang
Udgivet af Aalborg Stifts Landemode

Redaktionsudvalg:
Biskop Henning Toft Bro
Domprovst Niels Christian Kobbegaard
Sognepræst Christian Roar Pedersen
Sognepræst Jan Brogaard (redaktionssekretær)
Sognepræst Niels Christian Scheel Lassen (redaktør)

Layout og tryk:
Vestergaards Bogtrykkeri

ISSN 0107-5055
ISSN 2246-6258

Ved henvendelse til redaktionen vil alle copyrightspørgsmål blive behandlet efter gældende regler.

Forside:
Indvielse af Folkekirkens hus palmesøndag, den 20. marts: Festgudstjeneste i Budolfi Kirke ved biskop Henning Toft Bro og domprovst Niels Chr. Kobbegaard. Her ses også borgmester Thomas Kastrup-Larsen, samt kirkeminister Bertel Haarder med frue. Foto: Lars Horn / Baghuset.

Bagside:
Prædikestol fra Gunderup kirke. Foto: Jan Brogaard

Indholdsfortegnelse

Forord.....	7
Landemodeprædiken. <i>Af provst Mariann Dahl Amby</i>	10
Landemodeberetning. <i>Af biskop Henning Toft Bro</i>	14
Stiftsrådet i Aalborg. <i>Af journalist Helene Overgaard Krüger</i>	22
Hvad skal vi med skolen?	26
<i>Af religionspædagogisk stiftskonsulent Anna Døssing Gunnertoft</i>	
Da evangeliet kom ud over kanten af jødedommen	28
<i>Af professor, dr.theol. Mogens Müller, Københavns Universitet</i>	
Kirken på landet. <i>Af mediekonsulent Kamilla Bøgelund Hansen</i>	36
Hvad er meningen? <i>Af religionspædagogisk stiftskonsulent Anna Døssing Gunnertoft</i>	40
Aalborg Budolfi Provsti	42
Aalborg Vestre Provsti	46
Aalborg Østre Provsti	50
Aalborg Nordre Provsti	54
Brønderslev Provsti	58
Frederikshavn Provsti.....	62
Hjørring Nordre Provsti.....	66
Hjørring Sønder Provsti	70
Hadsund Provsti.....	74
Jammerbugt Provsti	78
Rebild Provsti.....	82
Sydthy Provsti	86
Thisted Provsti	92
Morsø Provsti.....	94

Da evangeliet kom ud over kanten af jødedommen

Af professor, dr.theol. Mogens Müller, Københavns Universitet

1. Indledning

I samtalen med den samaritanske kvinde ved Jakobs børn i Joh 4 siger den johannæiske Jesus: ”Tro mig, kvinde, der skal komme en time, da det hverken er på dette bjerg [altså samaritanernes hellige bjerg Garizim] eller i Jerusalem, at I skal tilbede Faderen. I tilbeder det, I ikke kender, vi tilbeder det, vi kender, for frelsen er fra jøderne. Men timen kommer, ja er allerede nu, hvor de sande tilbedere skal tilbede Faderen i ånd og sandhed” (v. 21-23). Hermed drager forfatteren til Johannesevangeliet konsekvensen af Paulus’ tale om menigheden som Kristi legeme (1 Kor 12,27) og de Kristus-troende som Guds tempel, fordi Guds ånd bor i dem (1 Kor 3,16). For efter sin død, bliver den opstandne Jesus nærværende på ethvert sted, hvor mennesker forsamles i hans navn.

For jøder var det ellers sådan, at de ikke måtte ofre til Gud andre steder end i templet i Jerusalem. Sådan havde det ifølge bibelhistorien været siden en reform under kong Josias, som skal have fundet sted 622 f.Kr. Ved templets ødelæggelse i 70 e.Kr. forsvandt da også al offerkult fra jødedommen. Men for de tidligste kristne var det ultimative offer allerede sket med Jesu død på korset. For det var et offer én gang for alle. Derved blev troens geografiske centrum mobilt – det var og er, hvor de troende var og er. Tilmed opstillede de tidligste Kristus-troende nye identitetsmarkører for gudsfolket. Som Paulus formulerer det i Gal

5,6: ”I Kristus Jesus gælder hverken omskærelse eller forhud, men tro virksom i kærlighed.”

Derved var døren åbnet for også ikke-jøder. Men det skete ikke lige på én gang, selv om nogle af skrifterne i Det Nye Testamente godt kan få det til at se sådan ud. For de forskellige forfattere var her langt fra enige om, hvordan det kom dertil. Det hele er ikke så enkelt, som f.eks. Matthäusevangeliet får det til at se ud, når det slutter med, at den ophøjede sender de elleve apostle ud i alverden med den besked, at de nu også skal gøre folkeslagene til hans disciple.

2. Paulus, det ældste vidne

Paulus’ breve er de ældste kristne skrifter, vi har, og samtidig dem som vi med størst sikkerhed kan sætte årstal på. Desuden er de stort set også de eneste i Det Nye Testamente, der træder ud af pseudonymitetens dunkelhed. For Paulus er her den eneste forfatter, som træder os i møde som en skikkelse, vi trods alle huller i vores viden ved en hel del konkret om. Og vil man ikke ligefrem kalde ham kristendommens anden grundlægger, så kom Paulus i hvert fald til at bestemme de første generationers teologi og forkyndelse. Således synes forfatteren til Markusevangeliet at have kendt til og teologisk at være inspireret af Paulus’ breve. Og da Markusevangeliet ligger til grund for de tre andre evangelier, hører Paulus også til deres baggrund.

I Gal 1,16 fortæller Paulus således selv om sin kaldelse: ”Men da Gud, der havde udset mig fra

*Jerusalems tempelplads
november 2015. Her lå
indtil år 70 e.Kr. det
jødiske tempel.
Foto: Niels Christian
Scheel Lassen.*

moders liv og kaldet mig ved sin nåde, besluttede at åbenbare sin søn for mig, for at jeg skulle forkynde evangeliet om ham blandt hedningerne, så ... ” ja så havde han ikke brug for lige at konsultere andre eller besøge Jerusalem og menigheden dér. I stedet tog han straks til Arabien, dvs. landet øst for Jordanfloden, for at missionere blandt den ikke-jødiske befolkning i dette område. Denne mission så han som virkeliggørelsen af profetiens tale om, at jøderne skulle være et lys for folkeslagene (f.eks. Es 49,6).

Nu stammer de fleste af Paulus’ breve fra tidsrummet 53-55. Men selv om det er adskillige år efter hans kaldelse, som skete omkring år 40, kan vi dog formode, at disse breve alligevel er pålidelige kilder til den teologiske tænkning, der førte apostlen til at forkynde evangeliet blandt ikke-jøder. For det kunne først ske, hvor troen på den opstandne blev den afgørende identitetsmarkør for et tilhørsforhold til gudsfolket. Det fremgår af den heftige polemik mod de såkaldte lovgerninger, som vi finder i Galaterbrevet og siden i Romerbrevet. For det er ét af resultaterne af nyere Paulus-forskning, at disse lovgerninger er de særlige gerninger, som Moseloven foreskriver for jøden, nemlig omskærelse, renhedsforskrifter, sabbatoverholdelse osv. For som det tydeligt fremgår af Gal 5,14 og Rom 13,8-10, omfatter de ikke de gerninger, der lader sig sammenfatte som opfyldelse af buddet om at elske sin næste som sig selv.

3. Markusevangeliet

Godt 15-20 år efter affattelsen af Paulus’ breve satte en forfatter sig for at skabe en sammenhængende fortælling om Jesus. Det blev til Markusevangeliet, og det har et indbygget universelt aspekt. Markusevangeliet har gennem tiderne stået stærkt i skyggen af de tre andre evangelier. Oprindeligt fordi det med det navn, som tra-

ditionen siden forbandt det med, forudsatte, at forfatteren ikke var apostel og derfor heller ikke øjenvidne. Dertil kom, at dets indhold i det store og hele er inkluderet i Matthäusevangeliet, som blev tilskrevet en apostel. Augustin kunne således skildre Markus som en forfatter, der fulgte Matthæus nøje og sammenfattede hans beretning.

Siden 1830’erne har den opfattelse dog domineret, at Markusevangeliet ikke alene er det ældste, men desuden har været forlæg for Matthæus- og Lukasevangeliet. Således taler man om de tre synoptiske evangelier. Dertil synes Johannesevangeliets forfatter at have kendt til og bygget på i hvert fald de to tidligste af disse evangelier, nemlig Markus- og Matthäusevangeliet. Med andre ord: Forfatteren til Markusevangeliet står i dag som den rette modtager af æren for at have skabt evangeliegenren. Og i sin Jesus-fortælling har han foregrebet den åbning over for ikke-jøder, som ellers først blev effektiv med Paulus. Det sker bl.a. ved i forbindelse med opgøret i templet at lade Jesus citere ordene fra Es 56,7: ”Mit hus skal kaldes et bedehus for alle folkeslagene” (Mark 11,17), og i talen om de sidste tider at sige, at Jesu genkomst først sker, når evangeliet er forkyndt for alle folkeslag (Mark 13,10).

I Markusevangeliet ender stridssamtalen i kap. 7,1-20 med farisæerne og de skriftkloge om rent og urent med ordene om, at hvad der gør et menneske urent ikke er, hvad der kommer ind gennem munden, men hvad der kommer ud af den. I den efterfølgende belæring af disciplene præciseres det, at hvad der kommer ind gennem munden ikke kommer ind i hjertet, men i maven og derfra videre ud. ”Dermed – hedder det i en redaktionel konklusion – erklærede han al slags mad for ren” (7,19). Det følges dog op af en helbredelse af en ikke-jødisk kvindes dæmonbesatte datter. For hvor renhedsforskrifter ikke længere danner en

beskyttelsesmur omkring Israel, dér ”opdager” ikke-jøder, at de også har adgang til frelsen. Ved at lade helbredelsen ske på afstand, signaleres det, at Jesus selv ikke overskred denne grænse. Men som god Paulus-elev ved han, at dette måtte være en konsekvens af Jesu lovudlægning. I fortællingen bliver det til, at Jesu ord om, at det rigtige er, at børnene, dvs. jøderne, *først* bliver mætte, bliver løbet over ende af kvindens svar om, at de små hunde da gerne æder af de smuler, børnene taber. Så kvinden får sin vilje.

Markusevangeliets Jesus-fortælling har altså i en række træk indbygget den fremtid, hvor missionen blandt ikke-jøder for længst var en kendsgerning. Når han kunne slutte med at tale om kvinderne, der flygtede bort fra graven, rystede og ude af sig selv, og som ikke sagde noget til nogen, fordi de var bange (Mark 16,8), havde han åbenbart nok i den fortsættelse, der bestod i de menigheder, der levede i troen på den opstandne. Kvinderne ved graven står således som repræsentanter for menigheden, hvis fortvivlelse netop blev overvundet gennem den opstandnes fortsatte nærvær i sit ord og sin gerning.

4. Matthäusevangeliet

Vel omkring 15 år efter affattelsen af Markusevangeliet sætter en øjensynlig jødekristen forfatter sig for at genskrive det, dvs. skabe en udgave af Jesus-fortællingen, der er forbedret gennem dels tilføjelser som f.eks. barndomshistorien, Bjergprædiken og beretninger om møder med den opstandne, dels mere eller mindre radikale omskrivninger af det foreliggende. Den slags genskrivninger udspringer som regel af et ubehag, og en væsentlig del af ubehaget synes at have været Markusevangeliets Paulus-troskab. Således kan man pege på en række steder i Matthäusevangeliet, som det er nærliggende at forstå som skjult polemik mod paulinsk teologi.

Også i Matthäusevangeliet er universaliteten dog udtalt: ”I er jordens salt, I er verdens lys”, lyder det i begyndelsen af Bjergprædiken til disciplene (5,13-14). Samtidig accentuerer denne forfatter dog hele to gange, at Jesu sendelse før hans død alene gælder ”de fortabte får af Israels hus” (10,6; 15,24). Med sin tendens til at fordoble har denne forfatter også hele to fjernhelbredelser, der signalerer en tid, hvor ikke-jøder kan være med. Den anden er fortællingen om officeren i Kapernaum og hans syge tjener (8,5-13). Begge steder understreges det, at helbredelserne sker på grund af troen hos de bedende. Derved skabes der udblik til en tid, hvor mennesker – godt paulinsk – frelses i kraft af deres tro.

Matthäusevangeliet tilføjer i sin genskrivning af udsendelsestalen i kap. 10 en befaling om ikke at følge vejen til hedninger eller gå ind i samaritanernes byer, men alene forkynde for de fortabte får af Israels hus. Det overtager også hele Markusevangeliets afsnit med åbningen over for hedningeverdenen (kap. 15). Markusevangeliets redaktionelle, konkluderende og programatiske udsagn om, at således erklærede Jesus alt mad for ren (Mark 7,19), er dog udeladt af denne forfatter. I en jødekristen menighed har det næppe heller overhovedet været et relevant spørgsmål. I gengivelsen af den følgende fjernhelbredelse af den kana’anæiske kvindes datter, hvor Jesus i Matthäusevangeliet først møder kvinden med tavs afvisning, gentages ordene om, at Jesu sendelse alene gælder de fortabte får af Israels hus. Til gengæld præciserer denne forfatter i forlængelse af fortællingen om officerens tjener, at det er i kraft af sin tro, kvindes genbryder muren: ”Kvinde, din tro er stor, det skal ske dig, som du vil.” Der kan anføres flere træk, som gør, at den såkaldte missionsbefaling slet ikke kommer uforberedt. Men endnu tydeligere end sin forgænger sætter forfatteren skel

mellem tiden forud for Jesu død og opstandelse og tiden efter.

Ikke mindst som prædiketekst trinitatis søndag efter 1. tekstrække og ved at lyde ved enhver dåb, har missionsbefalingen i høj grad været med til at præge vores billede af udviklingen: Som opstanden møder Jesus de elleve tiloversblevne disciple eller apostle og sender dem ud i al verden. Fortolkerne har så drøftet, om det betød, at forkyndelsen i Israel var bragt til ende, så det nu alene gjaldt de ikke-jødiske folkeslag, eller om jøderne nu var degraderet til at være et folkeslag på linje med alle de andre. Men faktisk er der en tredje mulighed. For spørgsmålet er, om det er rigtigt at oversætte med ”gør til disciple”, eller om det er mere korrekt at gengive med ”lærer” eller ”underviser”. Således hed det også tidligere i den danske Bibel, f.eks. i en udgave fra 1806: ”Gaaer derfor hen, og lærer alle Folk, og døber dem i navnet Faderens, og Sønnens, og den Hellig Aands. Og lærer dem at holde alt det, jeg har befalet eder, og see, jeg er med eder alle dage indtil verdens ende.” Men det holdt op med 1907-oversættelsen, hvor man desuden foran ”disciple” indføjede ejefaldsstedordet ”mine”, der har optrådt siden. Det har ingen hjemmel i den græske tekst, men tjener til at give udsagnet en imperialistisk klang.

Så måske skal befalingen forstås som: ”Giv Jesu lære videre, sådan som den er givet videre her i Matthæusevangeliet”, ”Antag dem, dvs. ikke-jøderne, som disciple, optag dem i jeres klasse”, eller mere nutidigt, ”Tillad dem i jeres skole – og gør den ikke til en rent jødisk privatskole”. Så er der ikke mere tale om en nærmest militærisk befaling om at erobre verden, men om en tilladelse til og hjemmel for, at evangeliet efter Jesu død og opstandelse også forkyndes for den ikke-jødiske verden.

Missionsbefalingen i Matthæusevangeliet er således formuleret ud fra en senere tids erfarin-

ger, hvor forkyndelsen for folkeslagene for længst er en fuldbyrdet kendsgerning. Men i virkeligheden forsøger forfatteren at skrive Paulus ud af historien ved som den eneste nytestamentlige teolog at forbinde den såkaldte hedningemission med alle Jesu apostle, hvor det oprindelige tolvtal ellers indicerer deres forpligtelse over for tolvstammefolket.

5. Johannesevangeliet

I dag må vi forstå Johannesevangeliet som en teologisk bevidst genskrivning af i hvert fald Markus- og Matthæusevangeliet, der samtidig dokumenterer, hvor stor frihed vore evangelieforfattere oplevede at være i besiddelse af. For i Johannesevangeliet bliver det næsten overtydeligt, som også gælder de synoptiske evangelier, at det bestemmende ikke er en eventuel historisk erindring om, hvad Jesus dengang gjorde og sagde, men at det handler om forkyndelsen af ham som den opstandne Herre.

I Johannesevangeliet tales der ikke eksPLICIT om en sendelse til folkeslagene. Til gengæld er de implicit til stede hele vejen igennem. I det såkaldte lille evangelium i Joh 3,16 hedder det, at ”således elskede Gud *verden*, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv”. Godt paulinsk er det troen, der skænker frelsen, og denne fremhævelse af troen gør frelsen universel. Samtalen med den samaritanske kvinde, der i sig selv er grænseoverskridende, fordi det både er en kvinde og en ikke-jøde, munder også ud i samariternes bekendelse, at Jesus ”i sandhed er verdens frelser” (4,42). At den nye tro og tilbedelse ikke er bundet til et sted, har vi allerede været inde på. Dertil identificerer Johannesevangeliet åbenbart uden videre Guds børn med de Kristus-troende og ophæver derved skellet mellem ikke-jøder og jøder – ”jøderne” betegner således konsekvent

i dette skrift modstandere af Jesus og dem, der udelukker Kristus-troende af deres synagoger (9,22; 12,42; 16,2).

I afskedssamtalen den sidste aften optræder det, der måske mest kan minde om en missionsbefaling. Det sker i forbindelse med, at Jesus giver disciplene kærlighedsbuddet: ”Det er ikke jer, der har udvalgt mig, men mig, der har udvalgt jer og sat jer til at gå ud og bære frugt og blive ved med at bære frugt” (15,16). Den frugt, der her er tale om, er den i kærlighed virksomme tro, som disciplene til alle tider kalder frem gennem deres prædiken. Det er denne tro, der skaber det Guds Israel, som Paulus talte om i Gal 6,16, og som har afløst Israel efter kødet som det nye gudsfolk.

6 Lukasskrifterne

Som jeg ser det, er Lukasevangeliet det yngste af Det Nye Testaments fire evangelier og derfor den sande kandidat til betegnelsen Det Fjerde Evangelium. Sammen med sin anden del, Apostlenes Gerninger, synes det at stamme fra en tid flere årtier inde i det 2. årh., dvs. fra omkring 130-140 e.Kr. Til forskel fra de andre evangelier indledes Lukasevangeliet med et forord (1,1-4), hvor forfatteren i jeg-form træder os i møde med sit program. I øvrigt anvender han ikke her betegnelsen ”evangelium”, som Markusevangeliet er alene om at bruge i sin titel og det endnu ikke om et skrift, men om budskabet om frelsen.

I stedet benævner han sit værk en fremstilling og erklærer, at selv om mange andre har forsøgt at give en sådan ”fremstilling af de begivenheder, der har fundet sted iblandt os, sådan som de blev overleveret os af dem, der fra begyndelsen var øjenvidner og ordets tjenere”, så vil han alligevel nøje gennemgå alt forfra og nedskrive det i rækkefølge – angiveligt for at den højtærede Theofilus kan vide, hvor pålideligt det er, som han er blevet undervist i. Forfatteren vil ikke hermed sige, at

han bygger på de mange andre forsøg. For hvad han vil have os til at tro, er, at han går bag om dem til deres kilder. Indirekte viser han dermed, at han ikke regner Matthæusevangeliet, som meget peger på var blandt hans kilder, for virkelig at stamme fra en apostel og dermed et øjenvidne – hvad han ikke selv var og heller ikke giver sig ud for at være.

Talen i den sammenhæng om ”rækkefølgen” foregriber de iøjnefaldende ændringer i forhold til de andre evangelier, som dobbeltværket indfører i handlingsforløbet, ikke mindst hvad angår evangeliets vej ud af jødedommen til folkeslagene. At dette handlingsforløb væsentligt foregår i Apostlenes Gerninger, er ét af mange tegn på, at der er tale om ét, sammenhængende værk, der kun af praktiske grunde er opdelt i to bøger. Således vil denne forfatter ikke vide af nogen eksPLICIT missionsbefaling i den opstandnes mund. En sådan kommer i evangeliedelen alene til udtryk den afsluttende skriftudlægning, som er lagt den opstandne i munden: ”Således står der skrevet: Den salvede – ikke Kristus, som vores oversættelse har – skal lide og opstå fra de døde, og i hans navn skal der prædikes omvendelse til syndernes forladelse for alle folkeslag. I skal begynde i Jerusalem” (24,46-47). Indtil videre skal de dog blive i byen og afvente kraften fra det høje. Dette følges op i indledningen til bind 2, hvor det siges det, at når ”de” – vel apostlene – har fået Helligånden, skal de være Jesu vidner ”både i Jerusalem og i hele Judæa (= det jødiske Palæstina) og Samaria og lige til jordens ende” (1,8).

I det hele taget arbejder forfatteren med en trinvis kristen udvandring af jødedommen. Ikke nok med at begivenhederne umiddelbart efter opstandelsen er henlagt til Jerusalem. De kristne holder også både før og efter Helligåndens komme ved pinsefesten til i templet. Selv om også Lukasevangeliet signalerer en kommende åbning over for de

ikke-jødiske folkeslag, gælder det på den anden side, at dets forfatter i langt højere grad end sine forgængere fastholder begyndelsen som et jødisk projekt. Det er først ved jødernes modstand og voldelige afvisning, at forkyndelsen kommer til at overskride grænsen til de øvrige folk. Jesus selv hører til i jødedommen.

I hvert fald henlægges missionen for ikke-jødiske her til et stykke ind i aposteltiden. Således ”mangler” Lukasevangeliet i kraft af den såkaldte ”store udeladelse” også de tekster i Markus- og Matthæusevangeliet (dvs. Mark 6,45-8,26 = Matt 14,22-16,12), der især foregriber denne åbning, nemlig samtalen om rent og urent, fjernhelbredelsen af en ikke-jødisk kvindes lille pige og det andet bespisningsunder. Tydeligvis har denne forfatter bevidst ikke glemt, men gemt dette stof til senere brug.

En af de mange ændringer, denne forfatter foretager i ”rækkefølgen” (jf. Luk 1,3), er, at alt om, at disciplene skal drage til Galilæa for dér at møde den opstandne, er ”glemt” til fordel for en befaling om at blive i Jerusalem og dér afvente Helligåndens komme. Således begynder kristendommen ifølge Lukasskrifterne som en bymission i Jerusalem, og det endda en succesfuld, da menigheden angiveligt hurtigt vokser til flere tusinde og dertil nyder yndest hos hele folket. Tilmed hersker nærmest paradisiske tilstande med den såkaldte kærlighedskommunisme, hvor man deler alt med hinanden, hvad der kaster et uvirkelighedens skær over det hele som en for altid forladt guldalder.

For midt i idyllen opstår en forfølgelse, da Stefanus bliver lynchet og dermed kirkens første martyr. Og det udløser en forfølgelse, hvor alle de kristne – på nær apostlene – flygter fra byen og bliver spredt ud over Judæa, dvs. også Galilæa, og Samaria. Skal man tro skildringen, må det have drejet sig om flere tusinde. Samaria – som jo tid-

ligere i værket optrådte i skikkelse af den barmhjertige samaritaner (Luk 10,25-37) – kommer her til at optræde som en mellemstation, et mellemled med jøder og ikke-jøder. Samaritanerne har jo Moseloven og kan derfor stå for en slags halvjøder.

Efter forskellige tilløb bliver det i dette forfatterskab Peter, der tager det afgørende skridt. Det sker dog under Helligåndens håndfaste styrelse, nemlig i en kunstfærdigt opbygget fortælling i Apostlenes Gerninger kap. 10, om hvordan han kommer til at døbe ikke-jøden Cornelius. Begge har drømmesyn, Cornelius om at lade Peter hente, Peter om en dug, der kommer ned fra himlen fyldt med ”alle slags af jordens firbenede dyr og krybdyr og af himlens fugle”. Da en guddommelig befaling byder ham rejse sig, slagte og spise, afviser Peter det: ”Ikke tale om, Herre, for jeg har aldrig spist noget som helst vanhelligt og urent”. Men da lyder røsten for anden gang: ”Hvad Gud har erklæret for rent, må du ikke kalde vanhelligt.” For eftertrykkets skyld siges det at ske i alt tre gange, hvorefter det hele igen tages op til himlen.

Selv om Peters syn lægger op til en ophævelse af renhedsforskrifterne, går det altså ligesom i Markus- og Matthæusevangeliet, hvor Jesu belæring om rent og urent stadfæstes gennem fortællingen om hans møde med en hedensk kvinde, der med sin tro nedbryder forbuddet mod samkvem med ikke-jøder. Så da Peter skal udlægge den situation, der opstår ved hans ankomst hos Cornelius, må han sige (v. 28): ”I ved, at det ikke er tilladt for en jøde at omgås eller besøge nogen fra et fremmed folk. Men Gud har vist mig, at jeg ikke skal kalde noget menneske vanhelligt eller urent.” Betydningen understreges i Peters efterfølgende prædiken: ”Nu forstår jeg, at Gud ikke gør forskel på nogen, men at han i et hvilket som helst folk tager imod den, der frygter ham og øver

retfærdighed” (v. 34-35). Endelig sanktioneres det hele ved, at Helligånden kom over alle, der således hørte ordet, hvad der får Peter til at døbe dem i Jesu Kristi navn. Efterfølgende (ApG 11,1-18) repeterer Peter det hele for menigheden i Jerusalem, der nødes til at konkludere: ”Så har Gud da også givet hedningerne omvendelsen til livet.”

Først da Peter således har åbnet porten, kan den store missionær, Paulus, komme på banen. Men han er ikke hovedansvarlig for dette nybrud, der altså fremstilles som en konsekvens af Peters erkendelsesgang. Opgøret med Peter i Antiokia, som Paulus skildrer i sit brev til galaterne (Gal 2,11-21), overskriver denne langt senere forfatter simpelt hen med en anden historie, hvor begge de to store skikkelser i grundlæggergenerationen beholder deres plads og ære.

7. Slutning

Denne gennemgang af de forskellige forfatterskabers billeder af evangeliets vej fra at være et indre jødisk projekt til at henvende sig til alle mennesker har vist, at det først var Paulus, der overskred denne grænse i kraft af sin oplevelse af at være kaldet til at virkeliggøre profetiens tale om jødedommen som et lys for folkeslagene. I Markusevangeliet skrives så dette perspektiv ind i Jesus-fortællingen som foregribelser af den senere udvikling, noget der bliver endnu mere udtalt i Matthæusevangeliets genskrivning. Hvor Johannesevangeliet igennem hele sit anlæg allerede har et universalistisk sigte, lader forfatteren til Lukasskrifterne forkyndelsen for ikke-jøder være noget, som det først kommer til et stykke henne i apostlenes tid. For denne forfatter er det vigtigt at understrege, at det er Peter som repræsentant for de oprindelige Jesus-disciple, der ført af Helligånden tager dette afgørende skridt. Derved bliver Paulus indordnet under Peter på en måde, som han næppe havde været tilfreds med.

Forfatteren til Lukasskrifterne lader således udgangen af jødedommen ske gennem et længere forløb, hvor bindingen både til et bestemt folk og til Jerusalem med dets tempel ophører. Herunder opstår en kirke uden geografisk centrum, uden udkant og bestående af lokale menigheder. Det har siden afspejlet sig i, at betegnelsen ”kirke” både dækker den lokale og den universelle menighed. For centrum er over alt, hvor tilbedelsen sker i ånd og sandhed. Det var dog en længere historie, end det umiddelbart ser ud.

*Fødselsgrotten i
Betlehem.
Foto: Niels Christian
Scheel Lassen.*

